22/09/2019

Ο Μητρ.Ναυπάκτου για την απόφαση του Σ.τ.Ε. για το μάθημα των Θρησκευτικών

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Οἱ ὑπ’ ἀριθμ. 1749 καί 1750/2019 Ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (Μείζονος Ὁλομέλειας) ἦταν ἀναμενόμενες. Ἤδη εἶχαν προηγηθῆ οἱ ὑπ’ ἀριθμ. 660 καί 926/2018 ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. (Ὁλομέλειας) πού εἶχαν κρίνει τά Προγράμματα Σπουδῶν τοῦ Νίκου Φίλη ὡς ἀντισυνταγματικά καί ἀκολούθησαν καί οἱ νέες ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. πού ἔκριναν ἐξίσου ἀντισυνταγματικά τά ἴδια σχεδόν Προγράμματα Σπουδῶν, πού εἶχαν ἐλαφρές ἀλλαγές, τοῦ Κώστα Γαβρόγλου.

Οἱ δύο εἰσηγήσεις

Τόν Δεκέμβριο τοῦ 2015 πού ἤμουν Συνοδικός ἔθεσα στήν Σύνοδο αὐτό τό πρόβλημα τοῦ Προγράμματος Σπουδῶν στήν στοιχειώδη καί μέση Ἐκπαίδευση. Μέ ἀπόφαση τῆς Συνόδου ἔκανα εἰσήγηση στήν κοινή Συνεδρίαση τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέ τούς Κοσμήτορες τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καί τούς Προέδρους τῶν Τμημάτων τους, ὅπως καί τούς θεολόγους καθηγητές τόν Ἰανουάριο 2016, καί ἔπειτα ἔκανα καί εἰσήγηση στήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τόν Μάρτιο τοῦ 2016.

Γιά νά διευκολυνθοῦν οἱ ἀναγνῶστες θά πρέπει νά διευκρινισθῆ ὅτι ἄλλο εἶναι τό Ἀναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδῶν πού ἴσχυε πολλά χρόνια στήν Ἐκπαίδευση καί στηριζόταν στήν ἀναλυτική παρουσίαση τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν μέ «τεκμηριωμένους καί σαφῶς διατυπωμένους στόχους μάθησης» μέ διαδοχική

χρονική διάρκεια, καί ἄλλο εἶναι τό Πρόγραμμα Σπουδῶν πού εἰσήχθη ἐπί Ὑπουργείας Νίκου Φίλη, πού «παύει νά εἶναι ἀναλυτικό» καί διακρίνεται σέ μάθημα «γενικευτικοῦ χαρακτήρα, μέ γενικές προσεγγίσεις καί πολυεπίπεδες ἐπιλογές».

Ὅταν ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος μοῦ ἀνέθεσε νά εἰσηγηθῶ τό θέμα αὐτό, τό μελέτησα σέ βάθος, τόσο στά βιβλία τῶν Θρησκευτικῶν σύμφωνα μέ τό Ἀναλυτικό Πρόγραμμα πού ἴσχυε τότε, ὅσο καί στό προτεινόμενο Πρόγραμμα Σπουδῶν πού λειτούργησε ἤδη (2011-2014) ὡς πιλοτικό πρόγραμμα σέ 68 Γυμνάσια στήν Ἐπικράτεια.

Διάβασα σχεδόν δέκα χιλιάδες (10.000) σελίδες ἀπό διατριβές, ἐπιστημονικά βιβλία, εἰσηγήσεις πού ἔγιναν ἀπό ὅλες τίς πλευρές, ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καί ἄλλων Δικαστηρίων καί ἀναλύσεις νομικῶν θεμάτων πού σχετίζονται μέ τά Θρησκευτικά, καθώς ἐπίσης ἔλαβα ὑπ’ ὄψη μου καί τίς ἀπόψεις θεολόγων καθηγητῶν ὅλων τῶν πλευρῶν, τῆς ΠΕΘ καί τοῦ «Καιροῦ», πού διδάσκουν τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στά Σχολεῖα.

Τό ἀπόσταγμα ὅλης αὐτῆς τῆς μελέτης καταγράφηκε στίς δύο εἰσηγήσεις πού ἀνέφερα καί ἔχουν δημοσιευθῆ σέ βιβλίο μέ τίτλο «Εἰσηγήσεις γιά τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στά Σχολεῖα», καθώς ἐπίσης ἔχουν ἀναρτηθῆ στό διαδίκτυο.

Νομίζω ὅτι στίς εἰσηγήσεις αὐτές ἀναλύθηκε μέ ἐπιστημονική μέθοδο ἡ διαφορά τῆς φιλοσοφίας τῶν δύο Προγραμμάτων, ἤτοι τοῦ παλαιοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος καί τοῦ νέου Προγράμματος Σπουδῶν, δηλαδή φάνηκε ἡ διαφορά μεταξύ τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου καί τῆς θεματικῆς ἐπεξεργασίας τῶν θρησκευτικῶν θεμάτων. Ἐπίσης φάνηκε ἡ διαφορά μεταξύ «θρησκευτικοῦ γραμματισμοῦ» καί «φιλελεύθερης θεωρήσεως τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς». Ἀκόμη ἀναφέρθηκε ὅτι τό Ἀναλυτικό Πρόγραμμα πού ἴσχυε τότε εἶχε κριθῆ ἀπό τά Ἀνώτατα Δικαστήρια ὡς συνταγματικό, καί τόνιζα ὅτι τό Πρόγραμμα Σπουδῶν ἀντίκειται στίς ἐπιταγές τοῦ Συντάγματος καί στίς ἕως τότε ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε.

Βεβαίως, μέ ἐνοχλοῦσε ἀφάνταστα τό ὅτι οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ νέου Προγράμματος Σπουδῶν ὑποστήριζαν ὅτι τό Ἀναλυτικό Πρόγραμμα πού ἴσχυε τότε ἦταν κατηχητικό-ὁμολογιακό καί ὅτι τό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν εἶναι θρησκειολογικό. Αὐτό ἦταν μιά παραπλάνηση καί παραπληροφόρηση, γιατί τό Ἀναλυτικό Πρόγραμμα ἦταν γνωσιολογικό, πολιτιστικό μέ θρησκειολογικές ἀναφορές, ἐνῶ τό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν δέν εἶναι θρησκειολογικό, ἀλλά διαθρησκειακό καί συγκρητιστικό.

Αὐτό τό στήριζα στό περιεχόμενο τῶν δύο Προγραμμάτων, πού εἶχα ἐπαρκῶς μελετήσει. Ἔτσι, προσπαθοῦσα νά ἀναλύσω τό θέμα μέ ἐπιχειρήματα, μέ σεβασμό

σέ ὅλες τίς πλευρές καί ὅμως δεχόμουν ὕβρεις, γιατί οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μάθει νά ὁμιλοῦν καί νά γράφουν συνθηματολογικά.

Ἡ πρόταση καί ἡ ἀπόφαση

Τό κυριότερο ἦταν ὅτι στίς δύο αὐτές εἰσηγήσεις, πού ἔκανα τόσο στήν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο ὅσο καί στήν Ἱεραρχία, δέν παρέμεινα σέ θεωρητικές ἀναλύσεις, ἀλλά κατέληξα συγκεκριμένη πρόταση γιά νά ἀντιμετωπισθῆ ἡ κατάσταση πού εἶχε δημιουργηθῆ. Δηλαδή, πρότεινα νά παραμείνη τό τότε ἰσχύον ἀναλυτικό πρόγραμμα, νά ἀναδιαρθρωθῆ καλύτερα κατά τάξη καί νά εἰσαχθῆ σέ κάθε μάθημα πρός τό τέλος ἀκόμη περισσότερο θρησκειολογικό ὑλικό, χωρίς νά γίνεται σύγχυση μεταξύ τους γιά νά ἐνημερώνονται οἱ μαθητές. Δηλαδή, τόνιζα αὐτό πού γράφουν οἱ ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. Συγκεκριμένα εἶχα προτείνει:

«Ἡ πρότασή μου, λοιπόν, εἶναι νά ἐπικεντρωθῆ τό ἐνδιαφέρον στό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν (τό Ἀναλυτικό) μέ τήν δική του θεματική μεθοδολογία, στό ὁποῖο, ὅμως, νά γίνουν μερικές βελτιώσεις, ἐντάσσοντάς το στά σύγχρονα παιδευτικά δεδομένα, ὁπότε νά εἰσαχθοῦν σέ κάθε βιβλίο –ὄχι σέ κάθε μάθημα– μερικά κεφάλαια θρησκειολογικά, ἀνάλογα μέ τήν θεματολογία τοῦ βιβλίου, ἀφοῦ ὅμως δοθῆ προτεραιότητα στήν ὀρθόδοξη παράδοση, τήν ὁποία ἀκολουθεῖ ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν, ἀλλά καί νά χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἐφαρμογές καί τά καλά στοιχεῖα τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν Αὐτή ἡ πρόταση εἶναι σύμφωνη μέ τό Σύνταγμα, τίς ἀποφάσεις τῶν Ἀνωτάτων Διοικητικῶν Δικαστηρίων τῆς Χώρας μας καί τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς».

Ἡ πρότασή μου αὐτή ἔγινε ἀποδεκτή ἀπό τήν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο καί τούς ἐκπροσώπους τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τήν 12^{η} Ἰανουαρίου 2016, ἀπό τήν Πανελλήνια Ἕνωση Θεολόγων καί τελικά ὁμοφώνως ἀπό τήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τήν 9^{η} Μαρτίου 2016.

Ὁ διάλογος Ἐκκλησίας-Πολιτείας

Παράλληλα τόνιζα ἐπανειλημμένως ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὄφειλε νά κάνη διάλογο γιά τήν βελτίωση τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος πού ἴσχυε τότε, καί νά μή κάνη διάλογο γιά τό Πρόγραμμα Σπουδῶν πού ἐπρόκειτο νά εἰσαχθῆ, ὥστε νά μήν ἀναλάβη εὐθύνη γιά τό Πρόγραμμα αὐτό. Ὑποστήριζα ὅτι ἄν ἡ Πολιτεία ἐπέμενε νά γίνη διάλογος πάνω στό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν, τότε ἡ Ἐκκλησία δέν ἔπρεπε νά συμμετάσχη στόν διάλογο καί νά ἀφήση τήν Πολιτεία νά ἀναλάβη ἐκείνη ὅλη τήν εὐθύνη τοῦ νέου Προγράμματος Σπουδῶν καί τίς συνέπειές του.

Αὐτό καταγράφηκε καί στό ἀπό 22-2-2016 ἔγγραφο τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου πού ὑπογράφεται ἀπό τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος

κ. Ἱερώνυμο πρός τόν τότε Ὑπουργό Παιδείας κ. Νικόλαο Φίλη:

«Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος προτίθεται νά συνεργαστεῖ περαιτέρω, στή βάση τῆς ἐπιστημονικῆς βελτίωσης τοῦ ὑπάρχοντος μαθήματος καί τῆς στήριξης τῶν καθηγητῶν του. Ἀντιτίθεται στήν κατάργηση καί ἀντικατάστασή του ἀπό ἕνα μάθημα «γεωγραφίας τῶν θρησκειῶν» ἤ «θρησκευτικοῦ ἐγκυκλοπαιδισμοῦ» μέ κάποια ἁπλῶς ἰδιαίτερη παρουσίαση τῆς παρουσίας τῆς Ὀρθοδοξίας στόν ἑλλαδικό χῶρο».

Στήν συνέχεια τό θέμα αὐτό, μέ τήν ἐπιμονή ὁρισμένων, ἔλαβε ἄλλη κατεύθυνση. Ἡ Ἱεραρχία μέ ἐκπροσώπους της συμμετεῖχε στόν διάλογο μέ τήν Πολιτεία γιά τό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν, μέ τό γνωστό ἀποτέλεσμα. Ὅμως, δέν σταμάτησα νά ἀσχολοῦμαι μέ τό θέμα, γι’ αὐτό καί στίς Συνεδριάσεις τῆς Ἱεραρχίας ἀσκοῦσα διακριτική κριτική, ὅπως φαίνεται στά Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων αὐτῶν.

Λυπᾶμαι πολύ γιά τήν ἐξέλιξη τοῦ θέματος. Δέν ἤθελα νά ἐπιβεβαιωθῶ στίς ἐκτιμήσεις μου ὕστερα ἀπό σχεδόν τέσσερα (4) χρόνια, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ χάθηκε πολύτιμος χρόνος καί καταναλώθηκαν πολλές δυνάμεις, ὅπως καί δέν ἐπιθυμῶ νά ἐπιβεβαιώνομαι καί σέ ἄλλα θέματα μετά τήν παρέλευση πολλῶν ἐτῶν!

Ὅμως, δυστυχῶς, ἐπικρατοῦν ἄλλες ἀπόψεις κάθε φορά, οἱ ὁποῖες διακρίνονται ἀπό συμβιβασμούς, συμψηφισμούς καί τακτικισμούς, πού ἐκφράζονται μέ θυμικές καί συναισθηματικές ἐξάρσεις, χωρίς λογικά καί ἐπιστημονικά ἐπιχειρήματα, στίς ὁποῖες δέν μπορῶ νά συμμετέχω. Ἔτσι, οἱ ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. γιά τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν εἶναι μιά ἐπίσημη ἀρνητική ἀπάντηση ὄχι μόνον στό περιεχόμενο τοῦ Προγράμματος Σπουδῶν, στούς δημιουργούς του καί σέ αὐτούς πού τό στηρίζουν, ἀλλά καί στόν ἴδιο τόν διάλογο.

Τί δέον γενέσθαι

Τό θέμα εἶναι τί πρέπει νά γίνη ἀπό ἐδῶ καί πέρα.

Δέν γνωρίζω ἐπακριβῶς τί ὑποχρεώσεις ἔχει ἀναλάβει ἡ Ἑλληνική Πολιτεία ἔναντι τῶν Εὐρωπαϊκῶν Προγραμμάτων γιά τήν σύνταξη τῶν νέων προγραμμάτων γιά τά Θρησκευτικά.

Νομίζω ὅμως ὅτι εἶναι ἐπίκαιρη καί τεκμηριωμένη ἡ ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 9ης Μαρτίου 2016, τήν ὁποία ἀνέφερα προηγουμένως, πού ἦταν συνέχεια τῆς εἰσηγήσεως στήν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο μέ τήν παρουσία τῶν ἐκπροσώπων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καί τῶν θεολόγων καθηγητῶν, τήν 12η Ἰανουαρίου 2016. Ἡ Ἐκκλησία πρέπει, μέ ὑπευθυνότητα, χωρίς τακτικισμούς καί συμβιβασμούς, νά κάνη διάλογο μέ τήν Πολιτεία στό θέμα τοῦ μαθήματος τῶν

Θρησκευτικῶν μέ βάση τήν ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας τῆς 9ης Μαρτίου 2016, μέ νέα σύνθεση.

Αὐτή ἡ ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας δέν διαπνέεται ἀπό κατηχητικό καί ὁμολογιακό χαρακτήρα, ὅπως δυστυχῶς ὑποστηρίζουν μερικοί, ἀλλά εἶναι συντονισμένη τόσο στήν παράδοση τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅσο καί στήν σύγχρονη μορφή τοῦ μαθήματος, πού εἶναι σύμφωνη μέ τίς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. Ἄλλες προτάσεις, συζητήσεις καί ἀποφάσεις περιττεύουν.

Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ Ἱεραρχία πρέπει νά ἐπανέλθη στήν ἀπόφασή της τῆς 9ης Μαρτίου 2016, πού εἶναι καί ἡ μοναδική τεκμηριωμένη ἀπόφαση, γιατί οἱ μετέπειτα ἀποφάσεις της ἀφοροῦσαν τήν συνέχιση τοῦ διαλόγου. Καί δέν θά δεχθῶ νά γίνη διάψευση στό θέμα αὐτό, γιατί τότε θά ἐπανέλθω μέ στοιχεῖα ἀπό τά Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων τῆς Ἱεραρχίας. Ἑπομένως, πρέπει νά συνεχισθῆ ὁ διάλογος στήν βάση τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἱεραρχίας τῆς 9ης Μαρτίου 2016, μέ πρωτεύοντα τόν ρόλο τῶν καθηγητῶν πού διδάσκουν τό μάθημα.

Μέσα στά πλαίσια αὐτά μπορεῖ νά καταρτισθῆ ἕνα πρόγραμμα βάση τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος, μέ τήν βοήθεια τῆς Πανελλήνιας Ἕνωσης Θεολόγων (ΠΕΘ), πού νά συνδυάζη τήν διδασκαλία τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας στούς μαθητές μέ ὡραῖο σύγχρονο τρόπο καί μέ ἐνημέρωση γιά ἄλλες θρησκευτικές παραδόσεις σέ διακριτές ἑνότητες. Ἔτσι τό μάθημα δέν θά εἶναι οὔτε κατηχητικό, πού εἶναι ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε συγκρητιστικό.

Ἔχουν γίνει τέτοιες προσπάθειες καί ἔχουν δημοσιευθῆ τέτοια πρότυπα, πού ἱκανοποιοῦν καί τήν θέση τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἐκφράσθηκε ἀπό τήν Ὑπουργό Παιδείας καί Θρησκευμάτων κ. Νίκη Κεραμέως σέ δηλώσεις της γιά τά Θρησκευτικά στό Ραδιόφωνο τοῦ ΣΚΑΪ ὅτι «πρόθεσή μας εἶναι νά συμμορφωθοῦμε ἀπόλυτα μέ τίς ἀποφάσεις τῆς Δικαιοσύνης» καί ὅτι τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν «χρήζει μιᾶς βελτιώσεως ὡς πρός τόν τρόπο διδασκαλίας, νά γίνει πιό ἑλκυστικό γιά τούς μαθητές».

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ μιά δημόσια δήλωση: Ἔχω κουρασθῆ τόσα χρόνια νά γράφω τά ἴδια πράγματα, νά μήν εἰσακούομαι, καί τελικά νά μέ ἐπιβεβαιώνουν καί νά μέ δικαιώνουν οἱ ἐξελίξεις. Ἄς γίνει τοὐλάχιστον ἀντιληπτό ὅτι δέν εὐθυνόμαστε ὅλοι γιά τήν κατάσταση πού φθάσαμε ἐδῶ καί δέν μποροῦν νά γίνονται συμβιβασμοί σέ ἕναν τέτοιο σοβαρό θέμα πού ἀφορᾶ τήν παιδεία, ἡ ὁποία προσφέρεται στούς ὀρθοδόξους μαθητές.–